

İSTANBUL ARKEOLOJİ MÜZELERİ ÖRNEKLERİ IŞIĞINDA SURİYE
ŞİŞELERİ'NİN KULLANIM BİÇİMLERİNE DAİR BİR DEĞERLENDİRME
*AN OVERVIEW REGARDING THE APPLICATION OF SYRIAN
BOTTLES IN THE LIGHT OF SAMPLES FROM ISTANBUL
ARCHAEOLOGICAL MUSEUMS*

Esra ALP

Doktora Öğrencisi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskiçağ Tarihi Bilim Dalı
Ph.D. Candidate, İstanbul University, Institute of Social Sciences, Department of Ancient History
esraalp@gmail.com
ORCID ID: 0000-0003-4897-8326

OANNES

Uluslararası Eskiçağ Tarihi Araştırmaları Dergisi – International Journal of Ancient History
4/1, Mart – March 2022 Samsun
E-ISSN: 2667-7059 (Online)
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/oannes>

Makale Türü-Article Type : **Araştırma Makalesi - Research Article**
Geliş Tarihi-Received Date : **04.12.2021**
Kabul Tarihi-Accepted Date : **19.01.2022**
Sayfa-Pages : **141 – 161**

 : <https://doi.org/10.33469/oannes.1032463>

This article was checked by Viper or

Atıf – Citation: ALP, E., “İstanbul Arkeoloji Müzeleri Örnekleri Işığında Suriye Şişeleri'nin Kullanım Biçimlerine Dair Bir Değerlendirme”, *OANNES – Uluslararası Eskiçağ Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 4/1, Mart 2022, ss. 141 – 161.

OANNES

Uluslararası Eskiçağ Tarihi Araştırmaları Dergisi

International Journal of Ancient History

4/1, Mart – March 2022

141 – 161

Araştırma Makalesi / Research Article

İSTANBUL ARKEOLOJİ MÜZELERİ ÖRNEKLERİ IŞIĞINDA SURİYE ŞİŞELERİ'NİN KULLANIM BİÇİMLERİNE DAİR BİR DEĞERLENDİRME*

AN OVERVIEW REGARDING THE APPLICATION OF SYRIAN BOTTLES IN THE LIGHT OF SAMPLES FROM ISTANBUL ARCHAEOLOGICAL MUSEUMS

Esra ALP

Öz

Tunç Çağı ile Anadolu, Suriye ve Mezopotamya'da yazı, kentleşme, devlet gibi kavramlarla uygarlığın gelişimi doğrudan etkilenmiş ve çok önemli bir sürece girilmiştir. Söz konusu bu zaman dilimi ve takibindeki bin yıllık zaman içinde, Anadolu'nun Suriye ve Mezopotamya ile ilişkileri gitgide yoğunlaşmıştır. Anadolu ile Suriye ve Mezopotamya arasında ilişkilerin yoğunlaşmasıyla, ticari faaliyetler artmış ve çanak çömlekte kültürler arası etkileşimden kaynaklanan yeni kap tipleri ortaya çıkmıştır. Bahsi geçen bu hareketlilik ile birlikte şişe biçimli kaplar, bir başka deyişle Suriye Şişesi, Anadolu Coğrafyası ve hatta daha da ötesine taşınmıştır. Parfüm, değerli yağlar ve bazı tedavi amaçlı sıvıları içinde barındırdığı düşünülen bu kap tipi Anadolu'da, ana üretim merkezi olan K. Suriye ve Orta Fırat Havzası bulgularıyla eşzamanlı olarak İTÇ'da görülmeye başlanmış ve OTÇ'da da sayıları azalarak kullanılmaya devam edilmiş gibi görünmektedir.

Bu makale, Tunç Çağı'nda ticaret gibi

Abstract

With the advent of the Bronze Age, the development of civilization was directly affected by the concepts such as writing, urbanization, and state and a very important process began. In the said time period, which is about a thousand years long, relations between Syria and Mesopotamia with Anatolia intensified. Due to this intensification, commercial activities increased considerably, leading to the emergence of new vessel types, thanks to cultural interactions. With the said activities, bottle-shaped vessels, i.e. Syrian Bottle, moved to Anatolia and beyond. This vessel type, which is thought to contain perfume, precious oils, and liquids with healing qualities, began to appear in Anatolia simultaneously with its main production center, i.e. Northern Syria and the Middle Euphrates Basin from EBA, and seems to be used in MBA as well, although decreasingly in number.

This paper discusses this vessel type that stretches geographically from Northern Syria and Anatolia as far away as the

* Bu çalışma esnasında yardımlarını esirgemeyen sevgili yüksek lisans danışmanım Prof. Dr. Gülsün UMURTAK'a en içten teşekkürlerimle.

dinamiklerle uzun mesafeler arası oluşan kültürel etkileşim sonucu K. Suriye, Anadolu ve Balkanlara değin geniş bir coğrafyada karşımıza çıkan bu kap türünün müze eserleri ışığında kullanım biçimlerine dair bir değerlendirmesini ele almaktadır.

Balkans, thanks to long distance cultural interactions such as trade in the Bronze Age in the light of artefacts in the museum.

Anahtar Kelimeler: Anadolu, Şişe, Suriye Şişesi, İlk Tunç Çağı, Alabastron.

Keywords: Anatolia, Bottle, Syrian Bottle, Early Bronze Age, Alabastron.

Extended Abstract

With the advent of the Bronze Age, Syria and Mesopotamia entered an important historical phase with phenomena such as writing, urbanisation and state. During the said and following periods, there was an increased interaction between these regions and Anatolia via commercial activity and new vessel types emerged as a result. In a way, this period also seen drastic changes in terms of interaction; as cultural interactions with these regions also increased dramatically. The Syrian Bottle, which is thought to have an inter-regional transition through interaction and reflected as a novelty in the regions outside the core region of Northern Syria and the Middle Euphrates Basin, was added to the Anatolian vessel repertoire by the Bronze Age. Hence, this vessel type appears frequently as one of the most solid evidences supporting the existence of interregional trade or cultural interactions.

These vessels have main forms; alabastron and spherical. They further vary in their base forms as flat, oval or pointed. They point to a very fine material group, as these vessels have fine pastes with fine sand, vegetal and mica inclusions; they are slipped, burnished and have grooved rims with very deep grooves on them. These features therefore suggest that these vessels must have had exclusive uses. The fact that they were mainly recovered in burial areas of settlements seems to be another evidence supporting their exclusive use. While studies regarding the subject are mostly about making techniques and naming, recent studies have began to focus on these vessel types' appearance and possible locations of production in Anatolia and solving the relationship between findings in the Balkans and those from Anatolia. In these studies, recovered bottle examples of both imported original and imitations were seen in Anatolia, with its some unique forms, it has proved that it was part of the region's production system and the use of bottle-shaped vessels precedes Syrian Bottles. In that regard, findings from Bulgaria and Greece either must have been imported via Anatolia or were produced in Anatolia and then transported to these regions in the same way.

These vessels, whose main production centre was, as accepted by almost all scholars working on the subject, the core region between Northern Syria and the Middle Euphrates Basin, were taken out of and spread most probably via trade. From this point onwards, it must have spread from Iraq via Islahiye Plain, which was acting as a bridge to Anatolia, which in turn transported it to Bulgaria and Greece via Western Anatolia. It is remarkable to note that these vessels were widespread from many parts of Anatolia into the Balkans,

bringing up questions of how many of them came from the original production centre in the core region and how many were imitations. While according to the data at hand, most of these types of artefacts are imports, this changes in Anatolia from one region or another, as local potters made imitations as well, though they were loyal to both form and technical features of the original types. It is widely accepted that the vessels from the core region date began with EBA and continued, although declining, through MBA II. There are findings from EBA and MBA II in Anatolia as well, showing us clearly that Syrian Bottles, which were surely regarded as a novelty, were from the south of Anatolia that came there simultaneously with the core region. This was made possible rapidly most likely due to active trade routes.

Assuming they had valuable liquids like oils, herbal medicinal products and perfumes within, the answer to what these vessels contained was frequently examined, work was undertaken to understand how they were transported, yet how it was used in everyday life seems to be remain uncovered. The answer to the said question is actually revealed in the base part of the widespread form. This study includes both technical and form examinations of some bottle shaped vessels from the Museum of the Ancient Orient in Istanbul and a discussion regarding their use based on some general features of all artefacts discovered until present. Although the contexts of artefacts from the museum in this study cannot be explained clearly and their locations of discovery are unknown as they mostly became part of the collection via acquiring or donations, they would provide good examples to answer questions such as what the use of these vessel types was, as they would help us to see their general features and allow comparison for similar examples. In this paper, with the data that will be gathered in that context, whether the question of how the dominant base form in the widespread forms of Syrian Bottles was used is clearly answered and whether this answer would provide a convenient explanation to support the exclusive use reference will be discussed.

Giriş

Genellikle dar, kısa veya uzun boyunlu, ağız kenarları, gövdesi ve dip kısımları forma göre değişebilen ve çeşitlenen, içerisinde sıvı taşımaya yarayan kap türlerine 'şişe' adı verilmektedir. Söz konusu bu kap tipinin kullanım amacına yönelik olarak veya bulunduğu bölgenin yapım geleneğine göre formlarında çeşitli farklılıklar gösterdiği görülmektedir. Bu farklılıklar için, kullanım amacının değişimi gibi etkenlerle birlikte, komşu bölgelerden gelen etkilerin de olduğunu söylemek mümkündür. Günümüze değin süregelen kazılar ve çeşitli çalışmalar bize bu kap tiplerinin ilk örneklerinin, MÖ III. binyıla ait olan yerleşimlerden geldiklerini ve ağırlıklı olarak bu döneme tarihlendirildiklerini göstermektedir¹. Kuşkusuz ki devam eden süreçte bu kap

¹ Schachner – Schachner 1995: 87; Abay, 1997, 197, 233, 342, fig. 46; Lebeau, 2000: table: III-V; Pruß, 2000: 196; Ökse, 2004: 602; Ele geçen örnekler, genel olarak Er hanedanlar III Çağının geç evresine ve Erken Akkad Çağına aittir. MÖ III. binin son çeyreğine yerleştirilen bu

tipi daha geniş alana yayılmış ve tipolojisi de gelişerek kullanılmaya devam edilmiştir. Anadolu'da kimi yerleşimlerin OTÇ dönemi tabakalarından da bu tipte kap formlarının ele geçmesi bu argümanı destekler niteliktedir. İTÇ olarak tarihlenen bu ilk örnekler, arkeoloji yazınına 'Suriye Şişesi', *Alabastron* gibi isimlerle girmiş ve ana üretim merkezi, yoğun buldukları bölge olan Kuzey Suriye ve Orta Fırat Havzası² olarak işaret edilmiştir.

Bilindiği üzere, MÖ III. binyıl Suriye ve Mezopotamya'da yazı, kentleşme, devlet gibi kavramlarla uygarlığın gelişimi doğrudan etkilenmiş ve oldukça önemli bir sürece girilmiştir. Bahsi geçen dönem ve takibindeki süreçte bu bölgelerin Anadolu ile ticaret gibi bir dinamikle etkileşimi yükselmiş ve bu etkileşimden kaynaklanan bazı yeni kap tipleri ortaya çıkmıştır. Bu hareketlilik ile birlikte söz konusu Suriye Şişeleri de Anadolu Coğrafyası ve hatta daha da ötesine taşınmıştır³. Bu kapların boyutlarının küçük olması, kişinin üzerinde bile taşınarak bölgeler arası geçişine kolaylık sağlayan bir avantaj gibi görünmektedir. Ana üretim merkezi dışında bulunan bu örnekler ya dışarıya ithal edilen şişelerden ya da bunların yerel çömlekçiler tarafından üretilen taklitlerinden oluşmaktadır. Ana üretim merkezi dışında bulunan Anadolu ise bu dağılımda hem ithal formları hem de yerel imitasyon şişeleri repertuarında bulundururken buna ek olarak farklı formlara sahip olmasıyla da üretim sisteminin bir parçası olduğunu kanıtlar niteliktedir⁴.

Suriye Şişesi olarak adlandırılan kap tipi, dar boyunlu, ince uzun gövdeli, sivrileştirilmiş veya yuvarlatılmış dip, gibi bazı karakteristik özelliklere sahiptir. Bu özellikleriyle *alabastron* biçimli⁵ olarak tanımlanmışlardır. Bu kap tiplerinin karakteristik formu olan *alabastron*'un yanı sıra bir de dar boyunlu, geniş karınlı, sivrileştirilmiş veya yuvarlatılmış dipli şişeler mevcut olup, bu tipte şişelerden bazıları da⁶ Suriye Şişesi olarak adlandırılmıştır. Bu kaplar, genel olarak, Kuzey Mezopotamya'nın ince nitelikli hamurundan üretilerek, iyi pişirilmiş ve gri renklidirler⁷. Boyut olarak yükseklikleri 6 ile 20 cm arasında değişmektedir.

Tekdüze bir yapım özelliği olmayan Suriye Şişeleri, çekirdek bölge olan K. Suriye ve dağılım alanları olan Orta Fırat Havzası, Anadolu gibi bölgelerde farklı yapım şekilleriyle üretilmişlerdir. Yapım şekillerinin çeşitliliğinden dolayı bu kap tipleri farklı isimlerle değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmeler, zaman zaman birtakım biçimsel benzerlikleri sebep göstererek, zaman zaman ise

dönem, Kuzey Mezopotamya için Erken Jezirah III b-V, Anadolu kronolojisine göre İlk Tunç Çağı III, Suriye kronolojisine göre ise İlk Tunç Çağı IV olarak adlandırılmaktadır.

² Van Loon, 1979: 111; Erkanal, 1993: 143; Orthmann – Rova, 1991: 140.

³ Leshtakov, 2002: 187: Suriye Şişesi'nin çekirdek bölgesinden ötede, en batı sınırdaki örneği, Bulgaristan'daki Galabovo yerleşiminden ele geçen şişedir. Galabovo'daki bu kap, olasılıkla, Kuzey Suriye'den bölgeye Anadolu üzerinden ulaşmış, ya da Anadolu'nun Güney Doğusu'ndan buraya ithal edilmiştir.; Choleva, 2020: 10, fig. 8; Bununla birlikte, batıdaki bir diğer örnek Yunanistan'daki Palamari Şişesi'dir. Bu şişe de ithal olarak düşünülmüş ve muhtemelen Anadolu vasıtasıyla bu noktaya taşınmış olmalıdır. İlgili tartışma için bkz.: Leshtakov – Zimmermann, 2021: 1-12.

⁴ Alp, 2018: 64-66.

⁵ Kühne, 1976: abb. 65, taf.: 7.7; Schachner – Schachner, 1995: 93 v.d., Form IIc; Abay, 1997: 234, 386, 391, Flaschentyp III.

⁶ Schachner – Schachner, 1995: 84, abb.: 1; Kühne, 1976: 69, taf. 42.7; Mazzoni, 1985: 2, fig.: 3/8; Leshtakov, 2002: 187., fig.: 11, 1; Özgüç, 1986: 37, fig. 3-13.

⁷ Ökse, 2004: 599.

kapların teknik özelliklerine dayanılarak açıklanmıştır. Bu isimlendirmede malzeme grubunun, hamur yapısı, hamur ve yüzey rengi, yüzey işlemleri, form özellikleri ele alınmıştır. Bununla birlikte, bu kapların bulunduğu coğrafi bölge de isimlendirilmesinde rol oynamıştır⁸. Söz konusu kap tipleri için bu isimlendirmelerden en çok kullanılmış olanı kuşkusuz ki *metallic ware*⁹/*metallische ware*¹⁰dir. Bu kaplarda pişmeden dolayı oluşan sertlik nedeniyle kaplara vurulduğunda ya da parçaları birbirine çarpıldığında çıkan ses, metal parçalarının çıkarttığı seslere benzetildiği için kaplar bu ismi almıştır. Ayrıca, bu kapların metalden üretilmiş kaplara olan benzerliği de bu adlandırmanın bir diğer sebebi olarak gösterilebilir¹¹.

Bu bağlamda İstanbul Arkeoloji Müzeleri'nde korunmakta olan bir grup şişe biçimli kap aşağıda ele alınarak incelenecektir.

1. nolu Şişe (Tablo. 1)

Hafif düşük omuzlu, geniş karınlı, küresel gövdeli, yuvarlatılmış dipli bu şişe düz ağızlı ve hafif dışa çekik dudaklıdır. Oval diplidir. Ağız cidarı kalın ancak gövde ince nitelikli hamurdan üretilmiştir.

Müzeeye geliş : 1905 yılı Alman bir ekibin kazıları sonucu ele geçmiş ve müzeeye teslim edilmiştir. Env.No: 3770.

Durumu : Gövde ve dip kısmında aşınmalar vardır. Tüm haldedir.

Pişme : Çok iyi.

Yüzey rengi : 5 YR 3/1 siyahımsı gri.

Yüzey işlemleri : Açkılı ve astarlıdır. Boyun bitiminde, omuz üzerinde bir sıra yiv bezemesi vardır.

Ölçüler : Ağız çapı: 2.9 cm, karın çapı: 10 cm, yük: 10.2 cm.

Benzerleri : Lidarhöyük oda mezar-W şişesi¹², Amik J evresi¹³, Hacılar Büyük Höyük Batı Yamaç'dan ele geçen şişe¹⁴, Gre Virike Period II

⁸ Prag, 1970: 78, 81: *Stone Ware*; Kapların sertliğinin taşa benzemesinden dolayı bu isimle incelenmiştir.; Woolley – Barnett, 1952: 228: *Basalt Ware*: Bilindiği üzere 'Bazalt' olarak isimlendirilen kayalar, koyu gri renkli ve pekişmiş dokuludur, bu sebeple, bu malzeme grubunun koyu gri renge sahip olması ve pekişmiş dokusu nedeniyle bu isim ile incelenmiştir.; Schwartz, 1988: 31, 41: *Fine Clinky Ware* : Bu isimlendirmede de bu kapların metal kaplara benzemesi özelliği göz önünde bulundurulmuştur.; Woolley, 1914: 91; Orthmann – Rova 1991: 72 vd.: *Black Ware- Schwarze Ware*: Renk olarak bu kap tipleri gri, koyu gri ya da siyaha yakın renklerde olması nedeniyle bu isimleri almıştır.; Mallowan, 1937: 29: *Black-Grey Burnished Ware*: Kapların yüzeyleri, genel olarak perdahlı ve koyu gridir, bu isimlendirmede, yüzey işlemi özelliği ve yüzey rengi dikkate alınarak yapılmıştır.; Thureau-Dangin, vd., 1936: 105; Woolley – Barnett, 1952: 228; Braidwood – Braidwood, 1960: 450; Mellink, 1965: 111; Spanos, 1972: 20, 84; Fielden, 1973: 249; Abay, 1997: 34; Ökse, 2004: 600; Strommenger, 1970: 46; vd.; Kühne, 1976: 35; Parzinger, 1993: 279: *Grey Spiral Ring Burnished Ware- Graue Ware Mit Spiral Glättung/Graue Ware Mit Streifiger Glättung-Graue Ware Mit Ringpolitur- Graue Ware Mit Poliertem Ringmuster*: Bazı kaplarda yatay perdah izleri vardır, bu bezeme tarzından dolayı kaplar, bu isimleri almıştır. ; Kühne, 1976: 56: *Euphrat Ware- Euphrat-Gruppe der Metalischen Ware- Jezirah Grey Ware*: Yukarıda belirtildiği gibi bazı kaplarda yatay perdah izleri vardır ve bu bezeme tarzı özellikle Habur Bölgesi'nin batısında ve Orta Fırat havzasında yaygın olması nedeniyle söz konusu eser grubu bu isimler ile adlandırılmıştır.

⁹ Braidwood – Braidwood, 1960: 370; Thureau-Dangin, vd., 1936: 105.

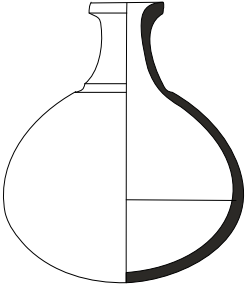

¹⁰ Kühne, 1976: 33-34; Hauptmann, 1969/70: 41.

¹¹ Ökse, 2004: 600.

¹² Mellink, 1965: pl. 73.7; Hauptmann, 1981: 97, abb. 12.

Şişesi¹⁵, Kültepe 15. tabaka sandık mezarda bulunmuş olan şişe¹⁶, Tilbeşar Höyük mezarlarından ele geçen şişe¹⁷, Abu Salabikh 89. ve 183. mezardan gelen şişeler¹⁸, Germayir 2. tabaka şişesi¹⁹, Halawa H30 B mezarı şişesi²⁰, Müslümantepe şişesi²¹, Selenkahiye 5A şişesi²², Tell Amarna şişesi²³, Tell Bi'a 59 nolu mezar şişesi²⁴, Tell Chuera 7. tabaka şişesi²⁵, Tell Hadidi EI mezarı²⁶, Ur şişesi²⁷, Wreide W54 mezarı şişesi²⁸, Galabovo şişesi²⁹.

Dönemi : Benzer şişelerin tarihlendirmeleri İTÇ I-II-III olarak tarihlendirildiği için bu şişenin de o döneme ait olduğu düşünülebilir.

Çizim	Fotoğraf
	

Tablo. 1

2. nolu Şişe (Tablo. 2):

Kısa ve dar boyuna sahip olan bu şişe, hafif düşük omuzlu, geniş karınlı, küresel gövdeye ve düz dibe sahiptir. Bu tipin ağız formu dışa çekik dudaklı olup düzdür. Ağız cidarı oldukça ince olup gövde de ince nitelikli hamurdan üretilmiştir.

Müzeye Geliş : Ercan Yaylı'dan başış/ Env. No: 92.55

Durumu : Gövde ve dip kısmında aşınmalar var olup gövdenin dibe yakın kısmında kırılmayla oluşmuş bir delik mevcuttur. Tüm haldedir.

¹³ Braidwood – Braidwood, 1960: 451, fig. 348.

¹⁴ Umurtak – Duru, 2015: 34, res. 5.

¹⁵ Engin, 2007: 273-275, 18.6/16.

¹⁶ Özgüç, 1986: 36, fig. 3-11.

¹⁷ Kepinski-Lecomte – Ergeç, 2000: 220, fig. 9.

¹⁸ Moon, 1987: 64, L. 325, L. 326.

¹⁹ Mallowan, 1937: fig. 17.16.

²⁰ Orthmann, 1981: 58, taf. 59/26.

²¹ Ay, Kibaroglu, vd., 2014: 128, fig.2/e.

²² Van Loon – Meijer, 2001: fig. 5A 23j.

²³ Kühne, 1976: taf.42/4, abb. C. 6.

²⁴ Arns vd., 1984: 62, 63, L. 37:59/78:15.

²⁵ Kühne, 1976: abb. 68, taf.7/6.

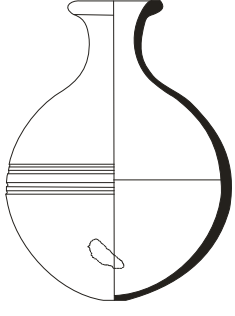

²⁶ Dornemann, 1988: 27 fig.14.10.

²⁷ Kühne, 1976: taf. 42/7.

²⁸ Orthmann – Rova, 1991: W54A-78.

²⁹ Lesthakov, 2002: 187, abb.11.1.

- Pişme** : Çok iyi.
Yüzey Rengi : 7.5 YR 7/6 kırmızımsı sarı renklidir. Krem hamurlu, pembemsi bej astarlıdır.
Yüzey işlemleri : Kabın karın kısmında birbirine paralel yiv dizileri vardır.
Ölçüler : Ağız çapı: 4.6 cm, Karın çapı: 11.2 cm, Yük.: 14.6 cm.
Benzerleri : Lidar Höyük oda mezar-W şişesi³⁰, Ebla/Tell Mardikh IIB şişesi³¹, Tawi T5 mezarı şişesi³², Tell Banat 9. mezar şişesi³³, Til Barsip şişesi³⁴ ve Wreide W11 mezarı şişesi³⁵.
Dönemi : Benzerleri genel olarak İTÇ III'e tarihlendirildiği için bu şişenin de o döneme ait olduğu düşünülebilir.

Çizim	Fotoğraf
	

Tablo. 2

3. nolu Şişe (Tablo. 3):

Gövdesi mekik biçimli, geniş karınlı, düşük omuzlu, dar boyunlu bu şişenin ağız kenarı düz ve hafif dışa çekik dudaklıdır. Karından itibaren dibe doğru daralıp hafif sivrileşen bir dibe sahiptir. Ağız cidarı kalın ve gövde ince nitelikli hamurdan üretilmiştir.

Müze Geliş : Satın alma/Env. No: 93.4

Durumu : Ağız kısmında küçük aşınmalar var olup, tüm haldedir.

Pişme : Çok iyi.

Yüzey Rengi : 2.5 Y 4/1 koyu gri renklidir.

Yüzey işlemleri : Açkılı ve koyu gri astarlıdır.

Ölçüleri : Ağız çapı: 2.9 cm, yük: 8.6 cm, karın çapı: 6.6 cm.

³⁰ Hauptmann, 1981: 97. abb. 12.

³¹ Mazzoni, 1985: 2, fig. 3-8.

³² Kampschulte – Orthmann, 1984: 108, taf. 3/26.

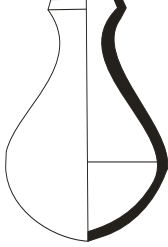

³³ Porter, 2002: fig. 11, T9p6.

³⁴ Thureau-Dangin, vd., 1936: pl. XXIII/1.

³⁵ Orthmann – Rova, 1991: 136, W11A/14.

Benzerleri : Gre Virike'nin Period II şişesi³⁶, Gedikli Karahöyük kremasyon alanından gelen şişe³⁷, Kültepe'nin 14. tabakasından gelen şişe³⁸, Wreide W54 mezarından gelen şişeler³⁹, Selenkahiye 5A mezarından gelen şişe⁴⁰ ve Tawi T1 ve T4 mezarlarından gelen şişeler⁴¹.

Dönemi : Benzerleri genel olarak İTÇ II-III'e tarihlendirildiği için bu şişenin de o döneme ait olduğu düşünülebilir.

Çizim	Fotoğraf
	

Tablo. 3

4. nolu Şişe (Tablo. 4):

Gövdesi mekik biçimli, geniş karınlı, düşük omuzlu, dar ve kısa boyunlu, ağız kenarı düz ve hafif dışa çekik dudaklıdır. Karından itibaren dibe doğru daralıp sivrileşen bir dibe sahiptir. Ağız cidarı kalın ve gövde ince nitelikli hamurdan üretilmiştir.

Müzeeye Geliş : 1905 yılı Alman bir ekibin kazıları sonucu ele geçmiş ve müzeeye teslim edilmiştir. / Env. No: 3330.

Durumu : Gövde kısmında küçük aşınmalar var olup, tüm haldedir.

Pişme : Çok iyi.

Renk : Yüzey:10 YR 7/1 açık gri renklidir.

Yüzey işlemleri : Astarlı ve açkılıdır. Omuz kısmında bir sıra yiv bezemesi vardır.

Ölçüler : Ağız Çapı: 2.5 cm Yükseklik:11.9 cm Karın çapı: 8 cm.

Benzerleri : Gre Virike'nin Period II şişesi⁴², Gedikli Karahöyük kremasyon alanından gelen şişe⁴³, Kültepe'nin 14. tabakasından gelen şişe⁴⁴,

³⁶ Engin, 2007: 273-275, fig. 18.6/8.

³⁷ Duru, 2010: 63-65, L. 66.5 res. 140. 5.

³⁸ Özgüç, 1986: 37, fig. 3.13.

³⁹ Orthmann – Rova, 1991: 136, W54 A/77, W54 C/73-74.

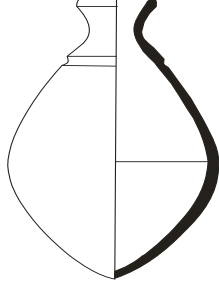

⁴⁰ Van Loon – Meijer, 2001: fig. 5A 23h.

⁴¹ Kampschulte – Orthmann, 1984: 103/106, taf.1/3.

⁴² Engin, 2007: 273-275, fig. 18.6/8.

Wreide W54 mezarından gelen şişeler⁴⁵, Selenkahiye 5A mezarından gelen şişe⁴⁶ ve Tawi T1 ve T4 mezarlarından gelen şişeler⁴⁷.

Dönem : Benzerleri genel olarak İTÇ II-III'e tarihlendirildiği için bu şişenin de o döneme ait olduğu düşünülebilir.

Çizim	Fotoğraf
	

Tablo: 4

5. nolu Şişe (Tablo. 5):

Hafif düşük omuzlu, kısa ve dar boyunlu, geniş karınlı, küresel gövdeli, yuvarlatılmış dipli bu şişe, düz ağızlı ve hafif dışa çekik dudaklıdır. Ağız cidarı kalın ancak, gövde ince nitelikli hamurdan üretilmiştir.

Müze Geliş : Fara Kenti kazılarında ele geçmiş 1905 yılında müzeye teslim edilmiştir / Env. No: 5926.

Durumu : Dip kısmında aşınmalar mevcut olup tüm haldedir. Karnın alt kısmında dibe yakın kısmında kabın pişmesinden önce yapılmış ince uzun bir delik vardır.

Pişme : Çok İyi.

Renk : Yüzey: Açık kırmızımsı kahve (2.5 YR 6/4), hamur rengi: çok soluk kahverengidir (10 YR 7/3).

Yüzey işlemleri : Boyun ve gövdede, aralıklarla kızıla kaçan kahverengi boya ile yapılmış şerit şeklinde bezemesi vardır. Bu bezeme düzenli çizgiler halinde değildir. Astarlı ve açkıldır.

Ölçüler : Karın Çapı: 7.3 cm, Ağız çapı: 2.8 cm, Yük: 9.5 cm.

Benzerleri : Lidarhöyük oda mezar-W şişesi⁴⁸, Amik J evresi⁴⁹, Hacılar Büyük Höyük Batı Yamaç'dan ele geçen şişe⁵⁰, Gre Virike Period II

⁴³ Duru, 2010: 63-65, L. 66.5 res. 140.5.

⁴⁴ Özgüç, 1986: 37, fig. 3.13.

⁴⁵ Orthmann – Rova, 1991: 136, W54 A/77, W54 C/73-74.

⁴⁶ Van Loon – Meijer, 2001: fig. 5A 23h.

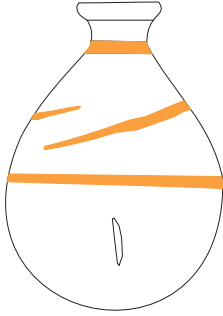

⁴⁷ Kampschulte – Orthmann, 1984: 103/106, taf.1/3.

⁴⁸ Mellink, 1965: pl. 73.7; Hauptmann, 1981: 97, abb. 12.

⁴⁹ Braidwood – Braidwood, 1960: 451, fig. 348.

Şişesi⁵¹, Kültepe 15. tabaka sandık mezarda bulunmuş olan şişe⁵², Tilbeşar Höyük mezarlarından ele geçen şişe⁵³, Abu Salabikh 89. ve 183. mezardan gelen şişeler⁵⁴, Germayir 2. tabaka şişesi⁵⁵, Halawa H30 B mezarı şişesi⁵⁶, Müslümantepe şişesi⁵⁷, Selenkahiye 5A şişesi⁵⁸, Tell Amarna şişesi⁵⁹, Tell Bi'a 59 nolu mezar şişesi⁶⁰, Tell Chuera 7. tabaka şişesi⁶¹, Tell Hadidi EI mezarı⁶², Ur şişesi⁶³, Wreide W54 mezarı şişesi⁶⁴, Galabovo şişesi⁶⁵.

Dönem : Benzer şişelerin tarihlendirmeleri İTÇ I-II-III olarak tarihlendirildiği için bu şişenin de o döneme ait olduğu düşünülebilir.

Çizim	Fotoğraf
	

Tablo: 5

6. nolu Şişe (Tablo. 6):

Form olarak hafif düşük omuzlu, kısa ve dar boyunlu, geniş karınlı, küresel gövdeli, yuvarlatılmış diplidir. Ağız tümüyle kırıktır. İnce nitelikli hamurdan üretilmiştir.

Müze Geliş : Satın alma/Env. No: 84.2.

Durumu : Ağız kısmı komple kırıktır. Kabın gövdesinde yer yer kireç tabakası mevcuttur. Gövde üzerinde pişme esnasında oluşmuş siyahımsı lekeler vardır.

Pişme : Çok iyi.

⁵⁰ Umurtak – Duru, 2015: 34, res. 5.

⁵¹ Engin, 2007: 273-275, 18.6/16.

⁵² Özgüç, 1986: 36, fig. 3-11.

⁵³ Kepinski-Lecomte – Ergeç, 2000: 220, fig. 9.

⁵⁴ Moon, 1987: 64, L. 325, L. 326.

⁵⁵ Mallowan, 1937: fig. 17.16.

⁵⁶ Orthmann, 1981: 58, taf. 59/26.

⁵⁷ Ay, Kibaroglu, vd., 2014: 128, fig.2/e.

⁵⁸ Van Loon – Meijer, 2001: fig. 5A 23j.

⁵⁹ Kühne, 1976: taf.42/4, abb. C. 6.

⁶⁰ Arns vd., 1984: 62,63, L. 37:59/78:15.

⁶¹ Kühne, 1976: abb.68, taf. 7/6.

⁶² Dornemann, 1988: 27, fig.14.10.

⁶³ Kühne, 1976: taf. 42/7.

⁶⁴ Orthmann – Rova, 1991: W54A-78.

⁶⁵ Lesthakov, 2002: 187, abb. 11.

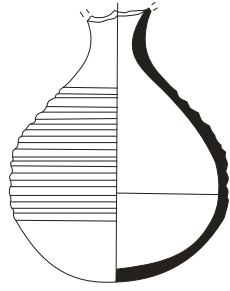

Renk : Hamur rengi: 2.5 YR 5/6, Yüzey rengi: 10R 5/3 soluk kırmızı

Yüzey işlemleri : Kırmızı astarlı, karnın alt kısmına kadar birbirine paralel yivlerle bezelidir.

Ölçüler : Mevcut ağız çapı: 2.1 cm, Karın çapı: 7.3 cm, Yük.: 9.5 cm.

Benzerleri : Oylum Höyük 1. 10. ve 26. mezardan⁶⁶ ele geçen şişeler, Arslantepe VI D tabakasından⁶⁷ gelen şişe, Norşuntepe İTÇ III'e ait olan 8-6. tabakalarından gelen şişeler⁶⁸, Wreide W66 mezarından gelen şişe⁶⁹.

Dönem : Benzer şişelerin tarihlendirmeleri İTÇ II-III olarak tarihlendirildiği için bu şişenin de o döneme ait olduğu düşünülebilir.

Çizim	Fotoğraf
	

Tablo. 6

7. nolu Şişe (Tablo. 7):

Oval gövdeli, dar ve kısa boyunlu, dışa çekik dudaklı ve ağız kenarı çift halka ve bir sıra yiv ile çevrilidir. Bu formuyla tipik *alabastron* olarak adlandırılan şişe tiplerine birebir benzerlik gösterir. Yuvarlatılmış sivri bir dibe sahiptir. Ağız cidarı kalın ancak gövde ince nitelikli hamurdan üretilmiştir.

Müze geliş şekli : Satın alma/Env. No: 90.242.

Durumu : Ağız ve gövde üzerinde aşınmalar var olup tüm haldedir.

Durumu Ağız ve gövde üzerindeki aşınmalar var olup, tüm haldedir.

Pişme : Çok İyi.

Renk : Yüzey rengi: 10 YR 4/1 koyu gri renklidir.

⁶⁶ Ensart, 1995: 84-85, L. 3.12; Engin, 2007: 273-275, abb. 16.

⁶⁷ Conti – Persiani, 1993: 363 vd., 387, fig. 12.12.

⁶⁸ Hauptmann, 2000: 424, abb. 7:11.

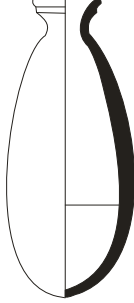

⁶⁹ Orthmann – Rova, 1991: W66-20.

Yüzey işlemleri : Açkılı ve astarlı, ağız kenarında yiv bezemesi vardır.

Ölçüler : Ağız çapı:3.2 cm, yük:14.5 cm, karın çapı: 5.7 cm.

Benzerleri : Gedikli Karahöyük'ün Kremasyon alanındaki şişesi⁷⁰, Tilmenhöyük III'd tabakasından ele geçen şişe⁷¹, Tarsus İTÇ tabakası şişesi⁷², Oylumhöyük'ün 5. tabakasındaki 4.11.16.17. mezarlarından gelen şişeler⁷³, Titriş höyük 35.18.229 nolu mezarı şişesi⁷⁴, Halawa 2A tabakası şişesi⁷⁵ Tawi T6 Mezarı'ndan gelen şişe⁷⁶, Tell Bi'a U Mezarı'ndan gelen şişe⁷⁷ ve Wreide 11B Mezarı'ndan⁷⁸ ele geçen şişe.

Dönem : Benzer şişelerin tarihlendirmeleri İTÇ II-III olarak tarihlendirildiği için bu şişenin de o döneme ait olduğu düşünülebilir.

Çizim	Fotoğraf
	

Tablo: 7

8. nolu Şişe (Tablo. 8):

Kısa ve dar boyunlu olup, ağız kenarı düz ve dışa çekik dudaklıdır. Omuzdan itibaren dibe doğru genişleyerek, karın şişkinliği dibe çok yakın yerdedir. Bu görünümüyle damla şeklinde bir formu vardır. Yuvarlatılmış sivri diplidir.

Müzeeye geliş : Env. No: 3779.

Durumu : Gövdenin üst kısmında yer yer aşınmalar mevcut olup, tüm haldedir. Pişme esnasında oluşan bazı siyahımsı lekeleri olup, kabın kireç tabakası görülmektedir.

⁷⁰ Duru, 2010: 63-65, L. 66.9.

⁷¹ Duru, 2003: 13, L. 10/2.

⁷² Goldman, 1956: 134-154, fig. 268:617.

⁷³ Ensert, 1995: 84-85, L. 14.5, 25a. 5, 29.1, 32.19, 32.22.

⁷⁴ Algaze, vd., 1995: 25, fig: 25.

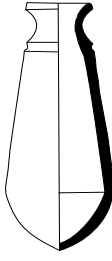

⁷⁵ Orthmann, 1981: 58, taf. 59/28.

⁷⁶ Kampschulte – Orthmann, 1984: taf. 11: 108.

⁷⁷ Spanos – Strommenger, 1993: 578, Pl. 105/2.

⁷⁸ Orthmann – Rova, 1991: 136, W11B: 20.

- Pişme** : Çok iyi.
- Renk** : 5YR 7/4 Pembe.
- Yüzey işlemleri** : Açkılıdır, omuzda bir sıra yiv bezemesi vardır.
- Ölçüler** : Ağız çapı: 2.8 cm, yük: 11.2 cm, karın çapı: 4.9 cm.
- Benzerleri** : Gedikli Karahöyük Kremasyon mezar 25'den gelen şişe⁷⁹, Tilmen Höyük OTÇ II tabakasından gelen iki şişe⁸⁰.
- Dönem** : Benzer şişelerin tarihlendirmeleri OTÇ olarak tarihlendirildiği için bu şişenin de o döneme ait olduğu düşünülebilir.

Çizim	Fotoğraf
	

Tablo. 8

Sonuç ve Değerlendirme:

Yukarıda incelenen şişe biçimli kaplar ortalama 6 ile 20 cm arasında yüksekliğe sahip, küçük boyutlu kap tipleridir; ince kum, bitki, mika katkılı, ince hamurlu olan bu kaplar, astarlı ve açkılıdır. Bu kapların ağızları, genellikle, düz olup yalnızca 7 nolu *alabastron* forma sahip olan şişenin ağız kenarı yivlidir. Dikkat çeken diğer özellikleri, gövde üzerindeki spiral açkıdır. Kap üzerinde, çömlekçi çarkından dolayı oluşan tur olukları son derece sık ve derindir. Bu bağlamda, özenli bir yapım tekniğine sahip olduklarını söylemek mümkündür. Bazı şişelerin gövdesinde yiv bezemesi görülürken, bazılarında da boya bezemesi görülmektedir. 5. nolu şişe üzerindeki boya bezemesi oldukça iyi korunmuş ve bu anlamda dikkat çekici bir örnektir.

Müzedede korunmakta olan bu şişelerin en belirgin özelliği herhangi bir düzlem üzerinde durabilecek bir dibe sahip olmamasıdır. Benzeri olarak ifade ettiğimiz Anadolu ve K. Suriye yerleşimlerinden ele geçmiş olan birçok örnek de bu özelliği taşımakta ve bir düzlem üzerinde duramayan bir formun daha özel amaçlı bir kullanımının olduğunu düşündürmektedir. Bu tipte şişelerin dip formlarına göre ayrımı genel bir grafik üzerinde incelenmiş ve şişelerin dip formlarına göre ayrımını içeren genel tabloya bakıldığında da bu türde

⁷⁹ Duru, 2010: 63-65, L. 66.10.

⁸⁰ Kıcı, 1999: 26, 57/ 1, 5.

kapların ağırlıklı olarak bir düzlem üzerine oturmayan, bir başka deyişle sivri veya oval dipli formlardan oluşması bunların kullanım şekilleri ile ilgili en önemli ipucunu vermekte ve özel bir kullanıma işaret ediyor gibi görünmektedir (Grafik 1). Bir başka deyişle, kullanım türüne belirleyiciliği olan vurguyu, bu kapların dip formlarının yaptığını söylemek mümkündür. Grafiğe göre bu tiplerin neredeyse %60'ını sivri veya oval dipli formlar oluştururken ağırlığının bu formlardan oluşması, bu kapların baskın şekilde özel amaca yönelik olduğunun altını çiziyor gibi görünmektedir. Özel amaç ile kastedilen, bu kapların dinsel bir ritüelde tanrılara sunulması şeklinde olabilir. Veya her durumda zarif bir şekilde elle tutularak kullanım sağlandıktan sonra özel bir saklama biçimine tabii tutuldukları düşünülebilir. Bu bağlamda, 'Suriye' kökenli bazı mühürlerde betimlenen tasvirlerde, tanrıçanın elinde, şişe biçimli bir kap tutması bu düşünceyi oldukça destekleyici gibidir (Bkz. res.: 1-5)⁸¹. Tüm bu örnekler, şişe biçimli kapların, elde taşınarak zarif bir şekilde sunulduğunu gösterir nitelikte iken yine vurguyu bir düzlem üzerinde duramayan bir forma yaptığını gösterir niteliktedir. Bu kap tiplerinin yapım tekniği, boyutu ve formu göz önüne alındığında, bunların diğer kap tiplerinden farklı kullanım amaçları olduğu gibi, farklı bir taşınma şeklinin olduğunu da düşünmek mümkün olmuştur. A. Tuba Ökse yapmış olduğu çalışmada, Gre Virike'de bulunan *alabastron* biçimli bir şişe üzerinde boyundan itibaren dibe kadar inen verev aşınma izleri, omuz ve karın üzerinde birbirini keserek iki sıra halinde dörder baklava biçimini oluşturması bu kapların bir file içinde asılarak kullanıldığını vurgulayarak⁸² taşınma şekillerine dair bir fikir ortaya koymuştur. Buna benzer bir örnek Tell Banat'ta⁸³ bulunan beş çömlekcik üzerindeki baklava deseni oluşturan çizgilerdir, bunlar da bu kap formlarının bir file içinde taşındığına fikrine destek olabilecek şekilde düşünmüştür. Bununla birlikte Gre Virike Şişesi'nin üzerinde, boyun ve ağız kenarında görülen aşınmalar, bu şişelerin boyundan bağlanarak taşınabileceğini ya da boyuna gerilen bir deri parçasının boyuna bağlanarak kabın içindeki sıvının dışarı akmasını önlediğini göstermektedir. Thomas Zimmerman da Kinethöyük'te bulunan *alabastron* formu bir Suriye Şişesi için yaptığı çalışmada⁸⁴, Kültepe'nin İTÇ tabakalarında bulunmuş olan iki şişe⁸⁵ üzerindeki baklava deseni biçimindeki bezemeyi işaret ederek, file benzeri bir çanta içinde taşındığı görüşünü dile getirmekte ve bu fikri desteklemektedir⁸⁶. Bu fikre bir katkı olarak, Mari Kenti'ndeki İstar Tapınağı'nda bulunan bir şişe üzerindeki⁸⁷ kırmızı boya ile yapılan file deseni gösterilebilir. Bu şişedeki boya bezemesi de benzer şekilde bu tipteki şişelerin file benzeri bir çanta içinde taşındığını düşündürülebilir. Bir file içerisinde taşınma şekli, şişenin hem kişinin üzerinde olmasını hem de evin içerisinde herhangi bir yere asıldığı ve gerek duyulduğunca buradan alınarak kullanıldığını akla getirmektedir. Tüm bu örnekler bu kapların dip formunun oval veya sivri olması sonucu bir düzlem üzerinde duramamaları ile ilintili olmalıdır. Kişinin

⁸¹ Erkanal, 1993: 114, L. 37, II1-B/05, L. 37, II7-B/01, L. 37, II4-A/01, L. 41, VII2-X/01, L. 37, X-A/01.; Alp, 2015: 138.

⁸² Ökse, 2004: 604.

⁸³ Porter, 1995: 20, fig. 16: P19, P50, P 211.

⁸⁴ Zimmermann, 2005: 161-169.

⁸⁵ Özgüç, 1986: 31, 34-38; Emre, 1999: 39; 42-45.

⁸⁶ Zimmermann, 2005: 164, fig. 2. 1.2.

⁸⁷ Parrot, 1956: 227-228, fig. 109:787.

bu kabı üzerinde taşıdığı düşünülerek tek görsel örnek; Afyon ili sınırları içerisinde bulunmuş olan ‘Suriye Grubu’ özellikleri taşıyan bir silindirik mühürdür⁸⁸, bu mühür üzerinde betimlenen kişinin sol kolu altında bir nesne taşıdığı görülmekte ancak söz konusu nesnenin bir çanta mı ya da kap mı olduğu çok da belirgin değildir ve yoruma açıktır⁸⁹ (Bkz. res. 6). Bu, eğer bir kap formu ise, bu kapların kişinin üzerinde de taşınabildiğini gösteren örnek niteliğindedir. Öte yandan, burada üzerinde durulması gereken nokta, bu kap tiplerinin küçük boyutlu olup gündelik kullanımdan çok özel gereksinim olan parfüm veya değerli yağları içerdiği için kişinin üzerinde devamlı taşınması çok da gerekli olmayan bir malzeme grubu olmasıdır. Dolayısıyla, yukarıda ele alınan taşınım şekli belki bölgeler arası transfer esnasında gerçekleşen bir durum olabilir. Fakat gündelik durumda bu mümkün değildir. Çünkü file benzeri bir çanta içerisinde taşınması ve dolayısıyla kişinin üzerinde bulunması düşüncesi beraberinde, bu kapların korunaklı bir şekilde ağzının kapalı olmasını da gerektirmektedir, fakat burada incelenen kaplarda ve ‘Suriye Şişeleri’nin çoğunluğunda ağız kısmının kapatılabileceğine dair bir iz rastlanmamıştır. Ağız kapatma işlemine uygun en önemli materyallerin deri, kumaş gibi organik malzemeler olması bunların korunaklılığı üzerine düşünmeyi gerektirmektedir. Bu bağlamda, gündelik hayatta bu kap tiplerinin bir yere asılıp ihtiyaç duyuldukça alınıp kullanıldığı olasılığı yüksek gibi görünmektedir. Ağız kenarında aşınma izine rastlanılan tek örnek Gre Virike’de⁹⁰ bulunmuş olan bir *alabastron* olup, müzede korunmakta olan veya benzerleri olarak işaret edebileceğimiz hiçbir şişenin ağız kenarında bu türde bir aşınmaya rastlanılmamıştır⁹¹. Bu yüzden tekil bir örnek üzerinden genel bir yargıya varmaktan kaçınmak adına bu kapların ağzının, deri, kumaş gibi organik olan ve günümüze taşınması pek de mümkün olmayan bir malzeme ile kapatılmış olduğu söylemek daha doğru olacaktır. Bir diğer açıdan bakıldığında genel olarak mezar buluntusu olmaları⁹² bu kapların günlük gereksinimin çok ötesine geçmiş ve özel amaçlı kullanımı olan kaplar olduğunu göstermektedir.

Bilindiği üzere, Anadolu’da yapılan kazılar ve yüzey araştırmaları ile henüz İTÇ’da bir ticaret ağının var olduğu ve güneyden gelen ticaret mallarının, Anadolu’da Torosların eteklerine ve daha da öteye gittiğini göstermektedir. Söz konusu bölgeler arasındaki ticaret varlığını ortaya koyabilmek veya bu ticaret rotasını bir ölçüde anlamlandırabilmek için o yerleşmede yabancı kap tiplerini gözlemlemenin çok önemli olduğunu bilmekteyiz. Anadolu ve güney komşu yerleşimlerinde ele geçmiş olan şişe biçimli kap formlarının çoğunluğu, bu dönemin başlangıcında Anadolu için yabancı kap tipleri gibi görünmektedir. İçerdikleri ürünler göz önüne alındığında, bu tür kapların, üretim merkezinden uzak bölgelere ticari amaçla, içlerine söz konusu kıymetli maddeler ile doldurulmuş olarak gönderildiği de düşünülebilir⁹³. Böylece, ana üretim merkezi Kuzey Suriye olan ve buradan Suriye’nin diğer bölgeleri, Irak, Anadolu ve Bulgaristan’a kadar geniş bir

⁸⁸ Erkanal, 1993: 59. lev. 22 V2-X/05.

⁸⁹ Ökse, 2004: 605.

⁹⁰ Ökse, 2004: 604, şek. 1-2.

⁹¹ Alp, 2015: 137.

⁹² Alp, 2015: 1.

⁹³ Alp, 2015: 140; Alp, 2018: 66.

alandanda yayılım gösteren şişe biçimli kapların neden bu denli geniş bir alanda yayıldığı sorusunu da cevaplar nitelikte olabilir.

Sonuç olarak, yukarıda ele alınmış olan İstanbul Arkeoloji Müzeleri'nde korunmakta olan şişe biçimli kap tiplerinin Suriye Şişesi olarak adlandırılan tip ile hem yapım tekniği hem de form bakımından örtüştüğünü söylemek mümkündür. Ana üretim merkezi Kuzey Suriye olan ve buradan Suriye'nin diğer bölgeleri, Irak, Anadolu ve Bulgaristan'a kadar geniş bir alanda yayılım gösteren özel bir kullanıma işaret eden şişe biçimli kapların üretimi bugünkü bilgilerimize göre İTÇ ile başlamış ve OTÇ II'ye kadar söz konusu bölgelerde kullanılmaya devam edilmiştir⁹⁴. OTÇ'den sonra bu fenomenin giderek azalması muhtemelen bu kap tipine oluşturulan muadil bir form sonrası bu kaba duyulan ihtiyacın giderilmesinden kaynaklanabilir. Benzer form ve yapım tekniğine sahip olan şişelerin tarihlendirmelerinden yola çıkılarak, yukarıda incelenen şişelerin, 8 nolu şişe hariç, İTÇ I-II-III aralığında bir döneme ait oldukları, 8. nolu şişenin ise daha geç bir dönem olan OTÇ Dönemi'ne ait olduğu düşünülebilir.

Kaynakça

- ABAY, E. 1997. *Keramik der Frühbronzezeit in Anatolien mit Syrischen Affinitäten*, Münster.
- ALGAZE, G., vd. 1995. "Titriş Höyük. A Small EBA Urban Center in Southeastern Anatolia: The 1994 Season", *Anatolica*, 21/XXI, ss. 13-64.
- ALP, E., 2015. *Anadolu ile Güney Komşuları Arasındaki İlişkiler Bağlamında Şişe Biçimli Kap Formlarının Gelişimi, Coğrafi Dağılımı ve Tarihlenmesi*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- ALP, E., 2018. "Bottle Shaped Vessels in Anatolia and the Syrian Bottle", *Anadolu Araştırmaları* 21, ss. 56-75.
- ARNS, vd., 1984. "Ausgrabungen in Tell Bi'a 1982 und 1983", *Mitteilungen der Deutschen Orient Gesellschaft*, 116, ss. 58-63.
- AY, E. - KİBAROĞLU, M. - BERTHOLD, C., 2014. "A multi-analytical approach to characterize an Early Bronze Age cosmetic material from Müslüman-tepe, Southeastern Anatolia", *Springer*, 6/2, ss. 125-131.
- BRAIDWOOD, R. J. - BRAIDWOOD, S. L., 1960. *Excavations in the Plain of Antioch I: The Earlier Assemblages, Phases A-J*, Chicago.

⁹⁴ Dağılım haritası için bkz.: Alp, 2018: fig. 3.

- CONTI, A. M. - PERSIANI, C., 1993. "When Worlds Collide. Cultural Developments in Eastern Anatolia in the Early Bronze Age", *Between the Rivers and over the Mountains. Archaeologica Anatolica et Mesopotamica. Alba Palmieri Dedicata*, ed. M. Frangipane, vd., Rome, ss. 361-413.
- CHOLEVA, M., 2020. "Travelling with The Potter's Wheel in the Bronze Age Aegean", *The Annual of the British School at Athens*, 115, ss. 1-46.
- DURU, R., 2003. *Unutulmuş Bir Başkent Tilmen*, İstanbul.
- DURU, R., 2010. *Gedikli Karahöyük II. Prof. Dr. U. Bahadır Alkım'ın Yönetiminde 1964-1967 Yıllarında Yapılan Kazıların Sonuçları (The Results of Excavations Directed by Prof. Dr. U. Bahadır Alkım Between 1964-1967)*, Ankara.
- DORNEMANN, R., H., 1988. "Tell Hadidi: One Bronze Age Site Among Many in the Tabqa Dam Salvage Area", *Bulletin of the American Schools of Oriental Research*, 270, ss. 13-42.
- EMRE, K., 1999. "Syrian Bottles From the Karum of Kanish", *Essays on Ancient Anatolia, Bulletin of the Middle Eastern Culture Center in Japan* 11, Wiesbaden, ss. 39-50.
- ENSERT, H., K., 1995. *Erken Tunç Çağı Güneydoğu Anadolu ve Kuzey Suriye Bölgesi Ölü Gömme Gelenekleri Işığında Oylum Höyük Mezarları*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara.
- ENGİN, A., 2007. "The Carchemish Region As a Ceramic Province in the Early Bronze Age: Analysis of the Ceramics from the Carchemish Dam Focusing on the Material of Gre Virike", Ed.: E. Peltenburg, *Euphrates River Valley Settlement: The Carchemish Sector in the Third Millennium BC*, Oxford, ss. 272-282.
- ERKANAL, A., 1993. *Anadolu'da Bulunan Suriye Kökenli Mühürler ve Mühür Baskıları*, Ankara.
- FIELDEN, K., 1973. "Tell Brak 1976: The Pottery", *Iraq*, 39, ss. 245-55.
- GOLDMAN, H., 1956. "Excavations at Gözlükule, Tarsus Vol I-II. From the Neolithic through the Bronze Age", Princeton.
- HAUPTMANN, H., 1969/70. "Norşuntepe. Historische Geographie und Ergebnisse der Grabungen 1968/69", *Istanbul Mitteilungen*, 19/20, ss. 21-78.
- HAUPTMANN, H., 1981. "Lidar Höyük 1981", *Türk Arkeoloji ve Etnografya Dergisi*, XXVI/2, ss. 93-110.
- HAUPTMANN, H., 2000. "Zur Chronologie des 3. Jahrtausends v. Chr. Am oberen Euphrat Aufgrund der Stratigraphie des Norşuntepe", *Chronologies des Pays du Caucase et de L'euphrate aux IV-III Millenaires*, Paris, ss. 419-438.
- KAMPSCHULTE, I. - ORTHMANN, W., 1984. *Gräber des 3. Jt.v. Chr. im Syrischen Euphrattal. Ausgrabungen bei Tawi 1975 und 1978*, Bonn.

- KEPINSKI-LECOMTE, C. - ERGEÇ, R., 2000. "Tilbeshar 1999. Occupations de la vallée du Sjour de la fin du Chalcolithique au Bronze Moyen", *Anatolia Antiqua*, 8, ss. 215-225.
- KICI, M., 1999. *Tilmen Höyük Çanak Çömleği II: 2. Bin Yıl ve Daha Geç Dönemler*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- KÜHNE, H., 1976. *Die Keramik vom Tell Chüera und ihre Beziehungen zu Funden aus Syrien-Palästina, der Türkei un dem Iraq*, Berlin.
- LEBEAU, M., 2000. "Stratified Archaeological Evidence and Compared Periodizations in the Syrian Jezirah During the Third Millennium BC", *Chronologies des Pays du Causase et de L'euphrate aux IVe -IIIe Millenaires*, Paris, ss. 167-192.
- LESCHTAKOV, L. - ZIMMERMANN, T., 2021. "The First Casting Mould for a 'Syrian Bottle' from Lipnik, Bulgaria", *Praehistorische Zeitschrift*, 2021: ss. 1-12.
- LESHTAKOV, K., P., 2002. "Galabovo Pottery and a New Synchronisation for the Bronze Age in Upper Thrace with Anatolia", *Anatolica*, 28, ss. 171-211.
- MALLOWAN, M., E., L., 1937. "The Excavations at Tell Chagar Bazar and an Archaeological Survey of the Habur Region. Second Campaign", *Iraq*, 4, ss. 91-177.
- MAZZONI, S., 1985. "Elements of the Ceramic Culture of Early Syrian Ebla in Comparison with Syro-Palestinian EB IV", *Bulletin of the American Schools of Oriental Research*, 257, ss. 1-18.
- MELLINK, M., J., 1965. "Anatolian Chronology", *Chronologies in Old World Archaeology*, London, The University of Chicago Press, ss. 101-131.
- MOON, J., 1987. *Abu Salabikh Excavations Vol. 3- Catalogue of Early Dynastic Pottery*, Hertford.
- ORTHMANN, W., 1981. *Halawa 1977-1979. Vorläufiger Bericht über die 1.bis 3. Grabungskampagne*, Bonn, Habelt.
- ORTHMANN, W. - Rova, E., 1991. *Gräber des 3. Jt.v. Chr. im Syrischen Euphrattal 2. Ausgrabungen in Wreide*, Bonn.
- ÖKSE, A. T., 2004. "Suriye Şişeleri'nin Taşınma Biçimlerine İlişkin Yeni Bir Bulgu", *Belleten C/LXVIII*, Aralık, Ankara, ss. 599-612.
- ÖZGÜÇ, T., 1986. "New Observations on the Relationship of Kültepe with Southeast Anatolia and North Syria during the Third Millenium B.C.", *Ancient Anatolia. Aspects of Change and Cultural Development. Essays in Honour of Machteld J. Mellink*, Wisconsin, ss. 31-47.
- PARZINGER, H., 1993. *Studien zur Chronologie und Kulturgeschichte des Jungstein-, Kupfer-und Frühbronzezeit zwischen Karpaten und Mittlerem Taurus*, Mainz.
- PARROT, A., 1956. *Le Temple D'Ishtar. Mission Archéologique de Mari 1*, Paris.

- PORTER, A., 1995. "Tell Banat Tomb I", *Damazsener Mitteilungen* 8, ss. 1-50.
- PORTER, A., 2002. "The Dynamics of Death: Ancestors, Pastoralizm and the Origins of a Third-Millennium City in Syria", *Bulletin of the American Schools of Oriental Research* 325, ss. 1-36.
- PRAG, K., 1970. "The Deep Sounding at Harran in Turkey", *Levant*, 2, ss. 63-94.
- PRUß, A., 2000. "The Metallic Ware of Upper Mesopotamia: Definition Chronology and Distribution", *Chronologies des Pays du Causase et de L'euphrate aux IVe-IIIe Millenaires*, Paris', ss. 193-203.
- SCHACHNER, Ş. - SCHACHNER, A., 1995. "Eine 'Syrische' Flasche aus Fara", *Mitteilungen der Deutschen Orient Gesellschaft*, 127, ss. 83-96.
- SCHWARTZ, G., 1988. *A Ceramic Chronology from Tell Leilan: Operation 1*, New Haven, London.
- SPANOS, P., Z., 1972. Untersuchung über den bei Homer 'depas amphikypellon' genannten Gefäßtypus, Tübingen.
- SPANOS, P. Z. - STROMMENDER, E., 1993. "Zu den Beziehungen zwischen Nordwest Anatolien und Nordsyrien / Nordmesopotamien im III. Jahrtausend vor Christus", *Aspects of Art and Iconography: Anatolia and its Neighbours. Studies in Honor of N. Özgüç*, Ed.: M. J. Mellink, E. Porada ve T. Özgüç, Ankara, ss. 573-578.
- STROMMENDER, E., vd., 1970. "Zweiter Vorläufiger Bericht über die von der Deutschen Orientgesellschaft und Mitteln der Stiftung Volkswagenwerk in Habuba Kabira und in Mumbagat unternommenen archäologischen Untersuchungen", *Mitteilungen der Deutschen Orient Gesellschaft*, 102, ss. 27-85.
- THUREAU-DANGIN, F., vd., 1936. *Til Barsip*, Librairie Orientalist, Paul Geuthner, Paris.
- UMURTAK, G. - DURU, R., 2015. "Hacılar Büyük Höyük Kazıları/ Excavations at Hacılar Büyük Höyük in 2014", *Anmed*, 13, ss. 30-35.
- VAN LOON, M., 1979. "1974 and 1975 Preliminary Results of the Excavations at Selenkahiye Near Meskene, Syria", *Annual of the Schools of Oriental Research*, 44, ss. 97-112.
- VAN LOON, M. - MEIJER, D., W., 2001. "Graves and Their Contents", *Selenkahiye*, Ed. Van Loon M., Nederlands Historisch Archaeologisch Instituut te İstanbul, ss. 145-175.
- WOOLLEY, C. L., 1914. "Hittite Burial Customs", *Liverpol Annals of Archeology and Anthropology*, 6, ss. 87-98.
- WOOLLEY, C. L. - BARNETT, R. D., 1952. *Carchemish III: The Excavations in the Inner Town*, London.
- ZIMMERMANN, T., 2005. "Perfumes and Policies. A 'Syrian Bottle' from Kinet Höyük and Anatolian Trade Patterns in the Advanced Third Millennium BC", *Anatolica*, XXXI, ss. 161-169.

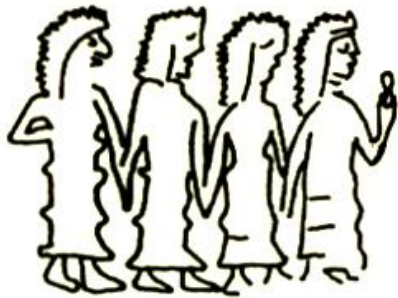
Resimler:

Res. 1

Res. 2

Res. 3

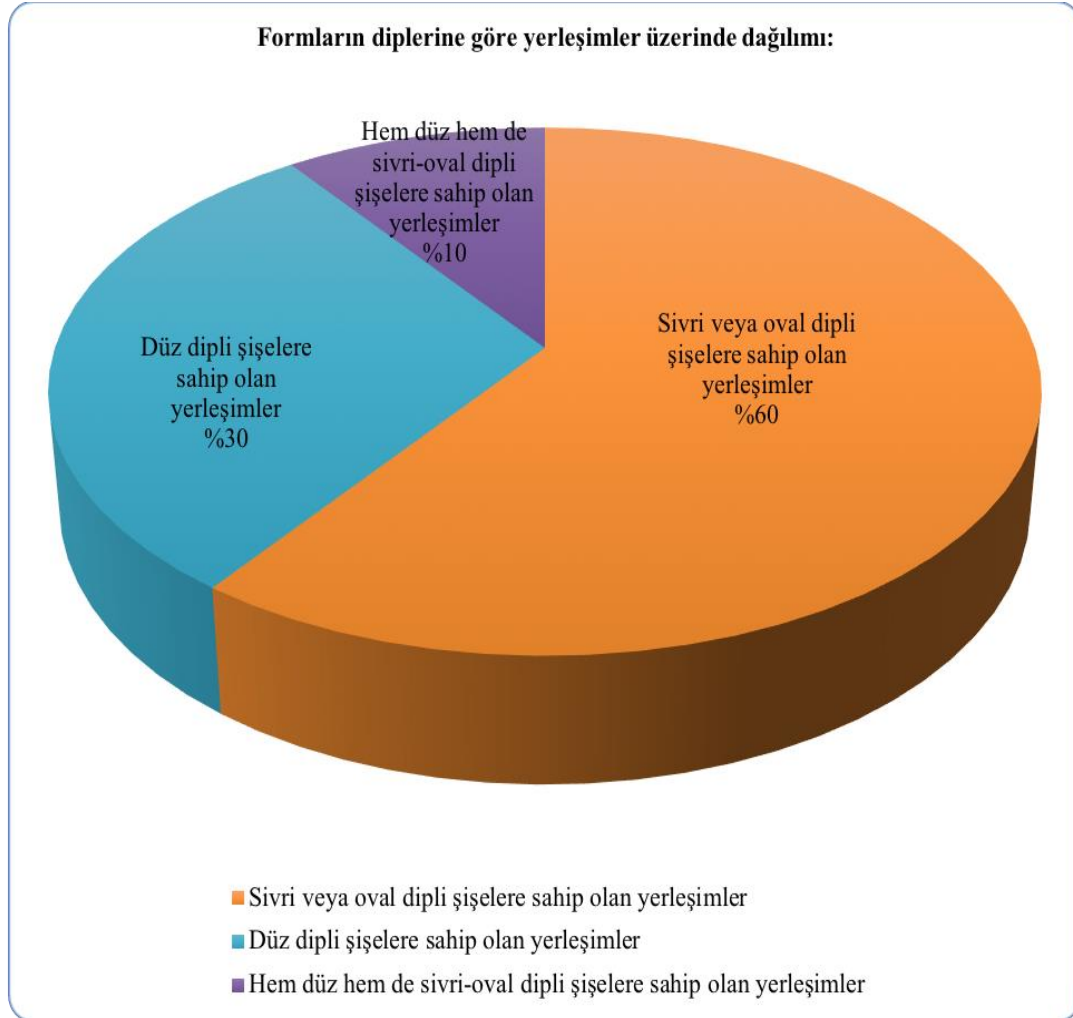
Res. 4

Res. 5

Res. 6

Grafik 1.

- Tilmen Höyük, Gedikli Karahöyük, Kurban Höyük, Küllüoba, Kültepe, Alishar, Acemhöyük, Arslantepe, Kestel/Göltepe, Tarsus, Oylum Höyük, Titriş Höyük, Lidar Höyük, Müslümantepe, Norşuntepe, Gre Virike, Troya, Kinet Höyük, Hacılar Büyük Höyük, Tilbeşar Höyük, Fara, Tell Chuera, Wreide, Tell Tawi, Tell Bi'a, Halawa, Tell Amarna, Mari, Abu Salabikh, Tell Hadidi, Tell Skiyukh Tahtani, Ansari, Habuba Kabira, Tell Banat, Selenkahiye, Hama, Zalaquiyate, Galabovo, Palamari.
- Tilmen Höyük, Gedikli Karahöyük, Tell Açana, Kültepe, Oylum Höyük, Troya, Beycesultan, Lidar Höyük, Gre Virike, Wreide, Ebla (Tell Mardikh), Halawa, Tell Hadidi, Ansari, Tell Banat, Hama.
- Tilmen Höyük, Gedikli Karahöyük, Kültepe, Oylum Höyük, Troya, Lidar Höyük, Gre Virike, Wreide, Halawa, Tell Hadidi, Ansari, Tell Banat, Hama.